

LESKOVAC

UPITNIK - MIŠLJENJE PRIVREDNOG SEKTORA (mikro preduzeća, malih preduzeća i preduzetnika)

Februar 2015.

Anketu sprovela

ALER

Agencija za lokalni ekonomski razvoj
Sektor za LER

I. UVOD

Agencija za lokalni ekonomski razvoj je od aprila do novembra 2014. godine, sprovela Anketu o stanju privrede i mišljenju privrednog sektora među mikro i malim preduzećima i preduzetnicima u Leskovcu.

Svrha ove ankete je da se obezbede korisne i pouzdane informacije o stanju u privredi i stavovima poslovne zajednice u Leskovcu. Upitnici su sačinjeni od pitanja čijom analizom ćemo dobiti odgovore na to kakva je poslovna klima u gradu, kako se privrednici Leskovca kotiraju na tržištu, kakve poteškoće imaju kao i zadovoljstvo privrednika kvalitetom lokalne samouprave, pojedinih javnih preduzeća, kao i državnih institucija zaduženih za podršku razvoju biznisa. Upitnik obuhvata istorijat i status firmi, prirodu njihovog posla, mesto na tržištu, pitanja radne snage i zaposlenosti, planove za investicije, informacije o poslovnim objektima, usluge lokalne uprave i odnose sa njom i sveukupne utiske o gradu kao mestu za poslovanje.

II. METODOLOGIJA

Anketa je sprovedena od aprila do novembra 2014.godine. Anketa je radjena metodom slučajnog uzorka evidentiranih preduzeća i preduzetničkih radnji u bazi Agencije za privredne registre u Srbiji, 2013. godine. Anketom su obuhvaćena mikro i mala preduzeća i preduzetničke radnje. Anketom je obuhvaćeno ukupno 196 mikro preduzeća, malih preduzeća i preduzetnika. Kako bi podaci dobijeni iz upitnika bili što korisniji, rezultate ankete smo obradjivali prema delatnostima kojima se privrednici bave. Uzorak je reprezentativan prema procentu zastupljenosti preduzeća i preduzetničkih radnji, kao i prema procentu zastupljenosti određenih delatnosti u svakoj od prikazanih sektorskih analiza. Rezultati ankete su podeljeni prema sledećim delatnostima i oblastima:

1. Tekstilna industrija u okviru koje su proizvodna preduzeća iz oblasti proizvodnje tekstila i proizvodnje odevnih predmeta.
2. Drvna industrija u okviru koje su proizvodna preduzeća iz oblasti prerade drveta, proizvodnja od drveta, plute, slame i pruća, kao i proizvodnja nameštaja
3. Prehrambena industrija
4. Ostale proizvodne delatnosti, kojima su prvenstveno obuhvaćene proizvodnja metalnih proizvoda i mašina, proizvodnja proizvoda od plastike i proizvodnja papira i proizvoda od papira
5. Trgovina na veliko i malo i sve uslužne delatnosti

Istraživanje je vršeno metodom "lice u lice" u prostorijama anketiranih privrednika. Prosečno trajanje intevjua je 50 minuta. Kako bi se podstakli kompletni i iskreni odgovori, privrednici su najpre uvereni da se ovaj izveštaj neće pozivati na konkretne firme, te da će formulari upitnika ostati poverljivi.

III Prehrambena industrija

1. Profil anketiranih preduzeća

Ukupan broj anketiranih privrednika u oblasti prehrambene industrije je 38. Privrednici obuhvaćeni istraživanjem predstavljaju reprezentativan uzorak ukupnog broja privrednih mikro i malih preduzeća i preduzetnika u Leskovcu. Uzorak obuhvata 29 od 139 registrovanih preduzetničkih radnji i 9 od 49 registrovanih preduzeća (prema podacima APR-a za 2013. godinu, tabele 1 i 2). Više od polovine anketiranih privrednika bavi se proizvodnjom pekarskih proizvoda, testenina i kolača.

Od ukupnog broja anketiranih, u prethodnih pet godina svoj biznis registrovalo je 11 privrednika. Ukupan broj registrovanih preduzeća i preduzetničkih radnji prema podacima APR-a za 2013. godinu u prehrambenoj industriji je 130, što znači da uzorak ankete obuhvata procentualno više preduzetika koji posluju duže od 5 godina.

Tabela 1:

Preduzetnici					
Sektori prehrambene industrije	Prerada i konzerviranje mesa proizvoda od mesa	Proizvodnja mlečnih proizvoda	Proizvodnja mlinskih i proizvodnja pekarskih proizvoda i kolača	Proizvodnja ostalih prehrambenih proizvoda (čaja, začina, konditorskih proizvoda)	Prerada i konzervisanje voća i povrća
Broj registrovanih (APR 2013.)	13	3	104	10	9
Broj anketiranih	3	2	17	5	2

Tabela 2:

Mikro i mala preduzeća					
Sektori prehrambene industrije	Prerada i konzerviranje mesa proizvoda od mesa	Proizvodnja mlečnih proizvoda	Proizvodnja mlinskih i proizvodnja pekarskih proizvoda i kolača	Proizvodnja ostalih prehrambenih proizvoda (čaja, začina, konditorskih proizvoda)	Prerada i konzervisanje voća i povrća
Broj registrovanih (APR 2013.)	7	1	11	11	19
Broj anketiranih	1	/	3	3	2

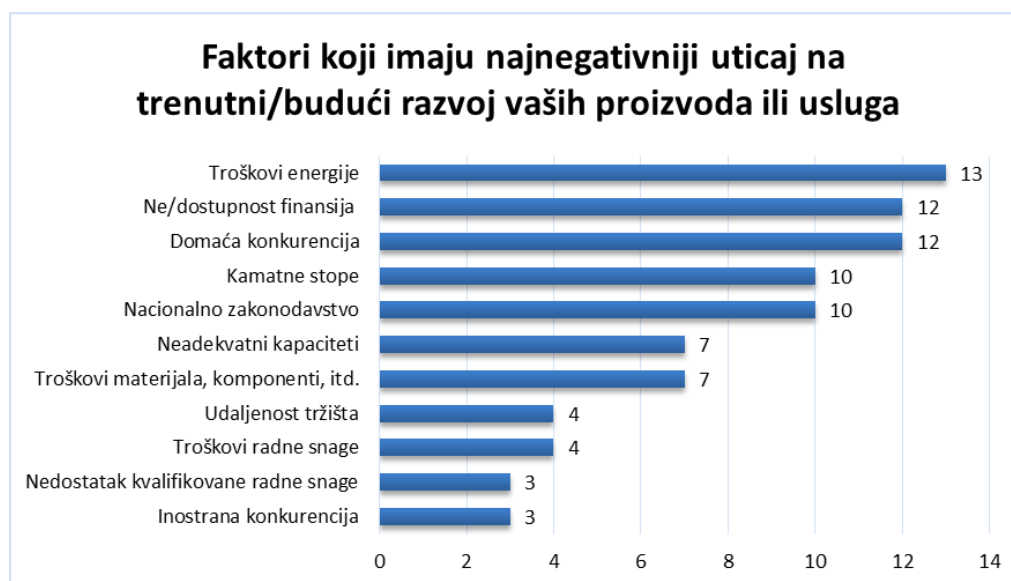
2. Opšta poslovna klima i njen uticaj na investicione planove

2.1. Faktori koji utiču na razvoj

Kada je u pitanju razvoj proizvoda i usluga, ispitani privrednici, proizvođači hrane su kao najuticajnije faktore ocenili:

- troškove energije,
- nedostupnost finansija
- domaću konkurenciju
- nacionalno zakonodavstvo
- uslove za kreditiranje (Grafikon 1).

Grafikon 1:

2.2. Ocena prostora za poslovanje

Prostor u kome posluju je pretežno zadovoljavajući. 65% anketiranih su vlasnici prostora u kome posluju, dok 30% zakupljuje prostor. Šestoro njih smatra da za proširenje poslovnih aktivnosti ne bi imali dovoljno veliki prostor. Nijedan od anketiranih nije naveo ni nedostatak poslovnog prostora, niti poslovni prostor koji bi mogao da ponudi u zakup ili da proda.

2.3. Planovi za dalji razvoj

Ukupno 40% anketiranih planira investicije u cilju povećanja proizvodnje u 2015 godini, dok 26% još uvek razmatra mogućnosti za dalja ulaganja. Prema njihovim planovima, ulaganjem od oko milion evra, zaposlilo bi se ukupno 82 radnika.

Grafikon 2:

Samo dva anketirana privrednika razmatraju premeštanje proizvodnje ili dela proizvodnje iz Leskovca. Razlozi zašto se preseljenje uopšte razmatra su nelegalna konkurencija i nedostatak tržišta. Mišljenje o odlasku promenile bi subvencije opštine.

2.4. Uslovi za dalji razvoj

Ako posmatramo odgovore na pitanja o uslovima za razvoj biznisa u Leskovcu i regionu, možemo primetiti da su poslodavci u prehrambenoj industriji izuzetno zadovoljni tržištem, čak 87% ispitanih. Takodje, samo 25% privrednika ima poteškoća u snabdevanju sirovinom i sa pronalaženjem kvalifikovane radne snage, dok se 37% privrednika mora snabdevati komponentama van regiona Južne Srbije.

2.5. Izvoz i izvozna tržišta

Od 38 anketiranih privrednika, samo dva su prijavila da imaju izvoz. Kao izvozno tržište navedena je Makedonija. Izvozni artikli su žitarice i pečurke. Jedan privrednik prisutan je na tržištu Kosova sa proizvodnjom ratluka. U Leskovcu posluje više od 10 proizvođača hrane koji su prisutni na stranom tržištu ali su prema veličini srednja ili velika preduzeća.

3. Zaposleni i radna snaga

3.1. Zapošljavanje

Anketirana mikro, mala preduzeća i preduzetnici, njih 38, zapošljava ukupno 180 radnika, od toga 102 žene (Grafikon 3).

Grafikon 3:

Ukoliko pogledamo rezultate koji nam pokazuju broj radnika razvrstan prema načinu registrovanja kod anketiranih poslodavaca (Tabele 3 i 4), primetićemo da je prosečan broj radnika kod preduzetnika veći od prosečnog broja radnika u mikro i malim preduzećima. 29 preduzetnika zapošljava ukupno 159 radnika, što je 5,5 radnika po poslodavcu, dok 9 anketiranih preduzeća zapošljava 21 radnika, tj. 2,3 radnika po preduzeću.

Tabela 3:

Preduzetnici					
Sektori prehrambene industrije	Prerada i konzerviranje mesa proizvoda od mesa	Proizvodnja mlečnih proizvoda	Proizvodnja mlinskih i proizvodnja pekarskih proizvoda i kolača	Proizvodnja ostalih prehrambenih proizvoda (čaja, začina, konditorskih proizvoda)	Prerada i konzerviranje voća i povrća
Broj anketiranih biznisa	3	2	17	5	2
Ukupan broj radnika	17	33	84	15	10

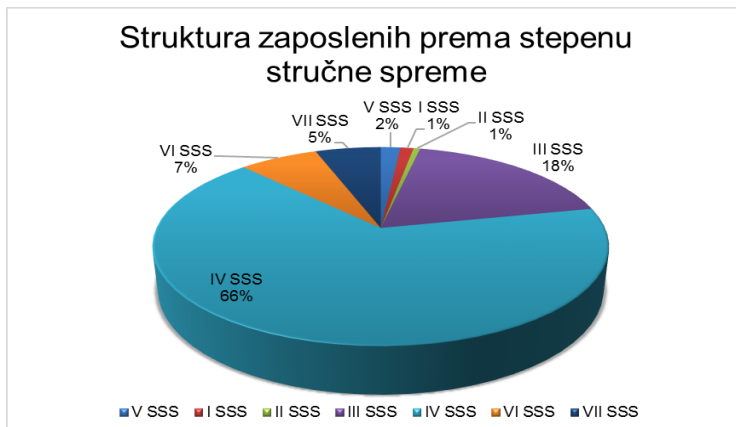
Tabela 4:

Mikro i mala preduzeća					
	Prerada i konzerviranje mesa proizvoda od mesa	Proizvodnja mlečnih proizvoda	Proizvodnja mlinskih i proizvodnja pekarskih proizvoda i kolača	Proizvodnja ostalih prehrambenih proizvoda (čaja, začina, konditorskih proizvoda)	Prerada i konzerviranje voća i povrća
Broj anketiranih biznisa	1	/	3	3	2
Ukupan broj radnika	6	/	3	10	2

3.2. Struktura zaposlenih

Struktura zaposlenih prema stepenu stručne spreme kod anketirani poslodavaca je sledeća: po 1% zaposlenih je sa I i II stepenom stručne spreme, 18% radnika je sa III stepenom, čak 66% sa IV, dok je 7% sa VI i 5% sa VII stepenom stručne spreme (Grafikon 4) Ovo je uobičajna struktura zaposlenih u prehrambenoj industriji uopšte, tako da nema nikakvih specifičnosti kada je ovaj podatak u pitanju.

Grafikon 4:

3.3. Prosečna zarada

Prosečna plata kod anketiranih poslodavaca je 24.700,00 dinara. Prosečna neto plata u Leskovcu, prema podacima Zavoda za statistiku Republike Srbije, za period od januara od jula 2014. godine iznosi 33.573,00. To znači da su plate zaposlenih u malim preduzeća i preduzetnicima u prehrambenoj industriji daleko ispod proseka za Leskovac, svega 73,5% prosečne plate.

3.4. Kvalitet radne snage

Kvalitet radne snage poslodavci su mogli da ocenjuju kao: izuzetno, dobro, zadovoljava i loše. Poslodavci su svoje radnike ocenili kao izuzetne čak u 71% slučajeva (Grafikon 5). Čak nijedan poslodavac nije svoje radnike ocenio kao loše. Prosečno, tj zadovoljavajuće je samo 8%. Ovo je vrlo dobar znak za dalje mogućnosti u razvoju prehrambene industrije.

Grafikon 5:

3.5. Nedostatak stručnih kadrova

Svega 5 poslodavaca ima poteškoće u pronalaženju potrebnih specifičnih profesija. Ovi poslodavci iskazuju potrebe za profilima koji se u Leskovcu ne školuju u srednjim stručnim školama: profili potrebni za mlekarsku i konditorsku industriju. Takođe, iskazane su potrebe za dobrim trgovcima, tehnolozima i proizvođačima bilja.

4. Javne usluge i odnosi sa vlastima

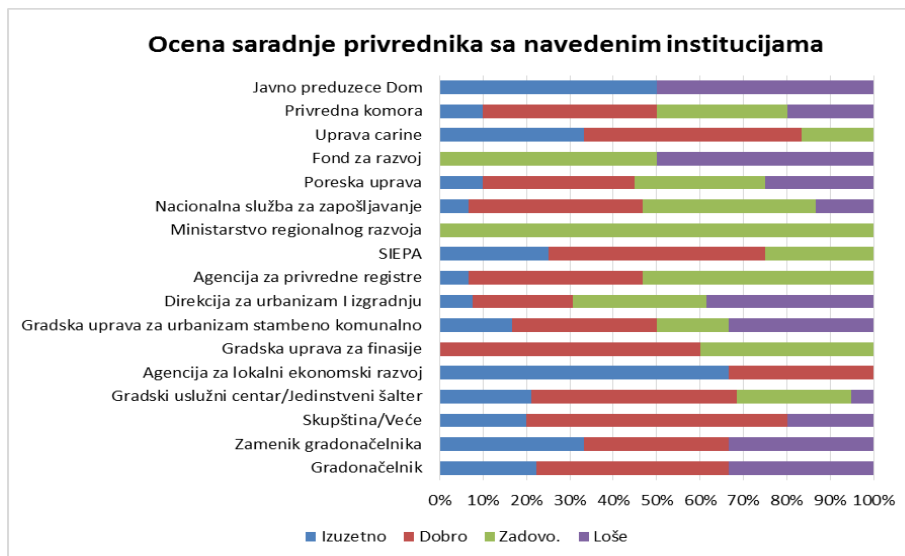
4.1. Saradnja privrednika sa javnim institucijama

Privrednici su ocenjivali i saradnju sa lokalnim i državnim institucijama. Najbolju saradnju privrednici su ostvarili sa predstavnicima:

- Agencije za lokalni ekonomski razvoj,
- Gradske skupštine
- Gradskog Veća
- Upravom carine
- SIEPA-om
- Gradskim uslužnim centrom (Grafikon 6).

Najnegativniju prosečnu ocenu privrednika dobio je Fond za razvoj Republike Srbije, kome čak ni jedan privrednik nije dao pozitivnu ocenu.

Grafikon 6:

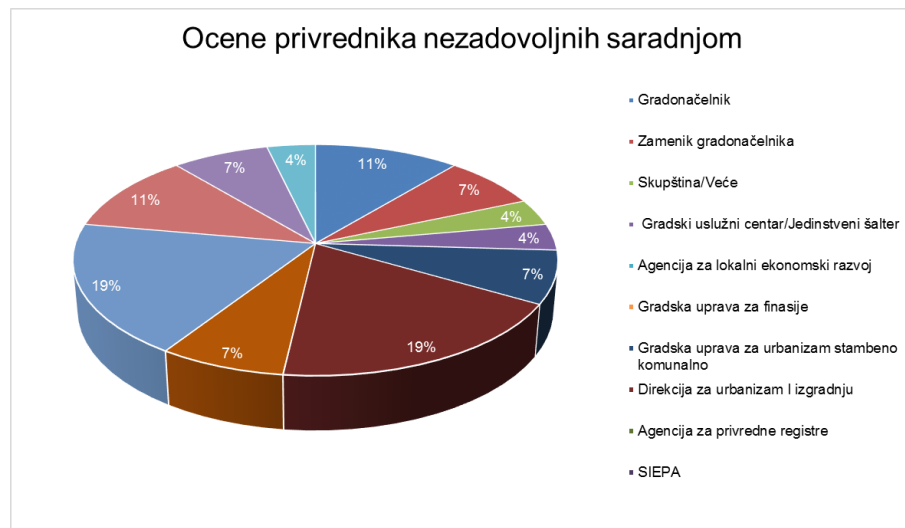

Ukoliko pogledamo samo ocene privrednika nezadovoljnih saradnjom i radom, procentualno su najviše loših ocena dobili Poreska uprava i Direkcija za urbanizam i izgradnju (Grafikon 7).

Kao najveći problem u radu institucija koje su negativno ocenjene privrednici ističu:

- korupciju,
- duge administrativne procedure,
- nedovoljnu komunikaciju sa privredom,
- nestručnost i neljubaznost uposlenika.

Grafikon 7:

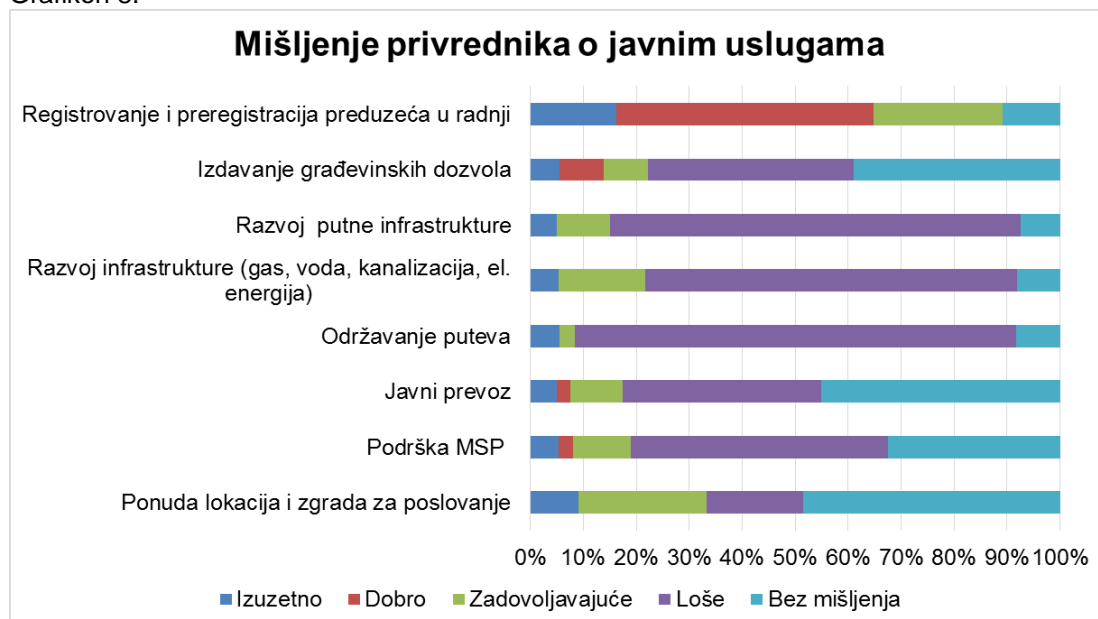
4.2. Kvalitet usluga u gradu

Prema ocenama anketiranih privrednika jedino je proces registrovanja i preregistrovanja radnji i preduzeća funkcionalan, dok prema ostalim odgovorima možemo zaključiti da generalno nisu zadovoljni javnim uslugama u gradu. Od pomenutih loše ocenjenih najviše se ističu:

- održavanje puteva,
- razvoj i održavanje putne i ostale infrastrukture
- podrška MSP sektoru
- izdavanje građevinskih dozvola.

Više rezultata možete videti u grafikonu 8.

Grafikon 8.

4.3. Predlozi za unapredjenje usluga

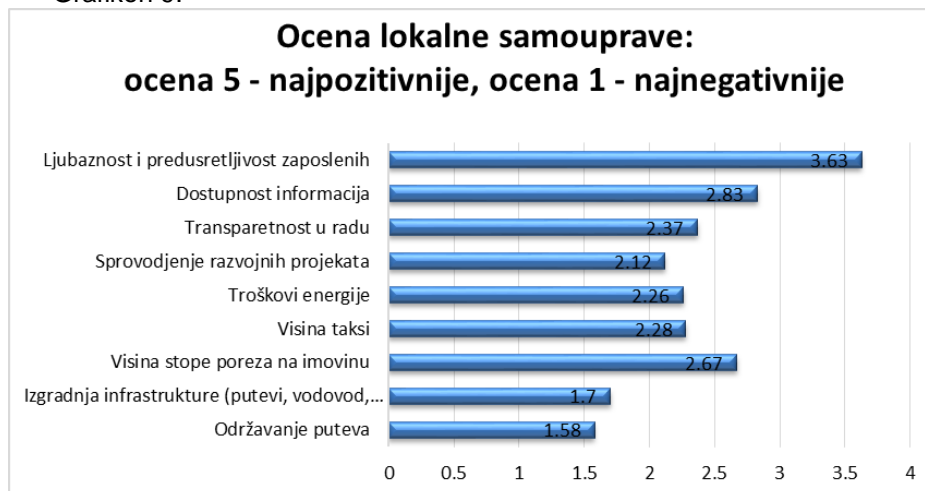
Na pitanje: "Koju uslugu bi prvo trebalo unaprediti?", najčešći odgovor je bio: održavanje puteva i razvoj putne infrastrukture, javni prevoz, podrška MSP sektoru, pojednostavljenje procedura dobijanja građevinskih dozvola i smanjenje birokratije. Pet privrednika je odgovorilo da treba unaprediti sve.

4.4. Ocena lokalne samouprave

Anketirani privrednici uglavnom smatraju da je taksa visoka i da se treba smanjiti. Njihova preporuka je da lokalna samouprava treba da unapredi lokalnu poslovnu klimu kroz veću podršku MSP sektoru realizacijom subvencija, kroz bolju saradnju sa privrednicima, kroz sprovođenje obuka ili redovnog obaveštavanja o izmenama zakona. Pojedini ispitanici žalili su se na rad inspekcijske službe, visinu poreza na imovinu i istakli problem sa zbrinjavanjem organskog otpada.

Privrednici su imali mogućnost i da ocene ocenama od 1 do 5 rad lokalne samouprave po kriterijumima datim u grafikonu 9. Na osnovu rezultata možemo zaključiti da je prosečna ocena niska (2,38). Najbolju ocenu privrednici su dali za ljubaznost i predusretljivost, dok je najniža za održavanje puteva. Ovaj rezultat ukazuje na to da su privrednicima infrastrukturni uslovi za rad daleko bitniji od bilo kakvog susreta sa radom lokalne samouprave. Međutim, ako pogledamo pitanja koja su se odnosila isključivo na rad lokalne samouprave, primetićemo nešto nižu ocenu za transparentnost u radu u odnosu na ljubaznost uposlenika.

Grafikon 9:

4.5. Mišljenje o Jedinstvenom šalteru i ALER-u

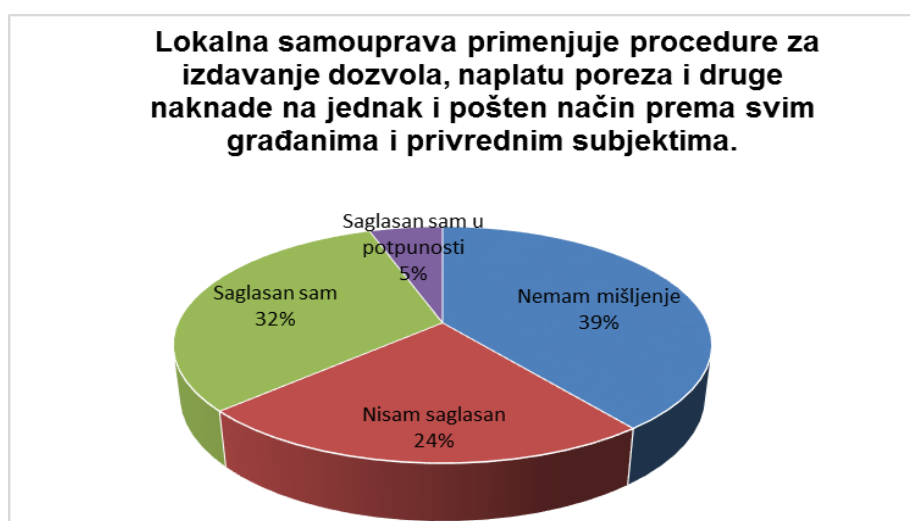
Anketom smo ispitivali i mišljenje privrednika o pojedinim uslugama koje pruža lokalna samouprava a koje su privrednicima nezaobilazan korak u razvoju ili su na usluzi razvoju privrede: Uslužni centar, Jedinstveni šalter za izdavanje građevinskih dozvola i Agencija za lokalni ekonomski razvoj.

Uslugama Uslužnog centra je zadovoljna većina ispitanika. Samo mali procenat od 3% smatra da bi procedure moglo unaprediti. Treba istaći da je nijedan od privrednika nije koristilo usluge Jedinственог šaltera za izdavanje građevinskih dozvola, što ukazuje da ovi privrednici ne ulažu u izgradnju, adaptaciju i rekonstrukciju poslovnog prostora.

4.6. Proces dobijanja građevinskih dozvola

Kada je pitanje o dobijanju građevinskih dozvola postavljeno nezavisno od toga da li su usluge koristili, 24% ispitanika smatra da lokalna samouprava ne primenjuje procedure za izdavanje dozvola, naplatu poreza i druge naknade na jednak i pošten način svim građanima i privrednim subjektima (Grafikon 10).

Grafikon 10:

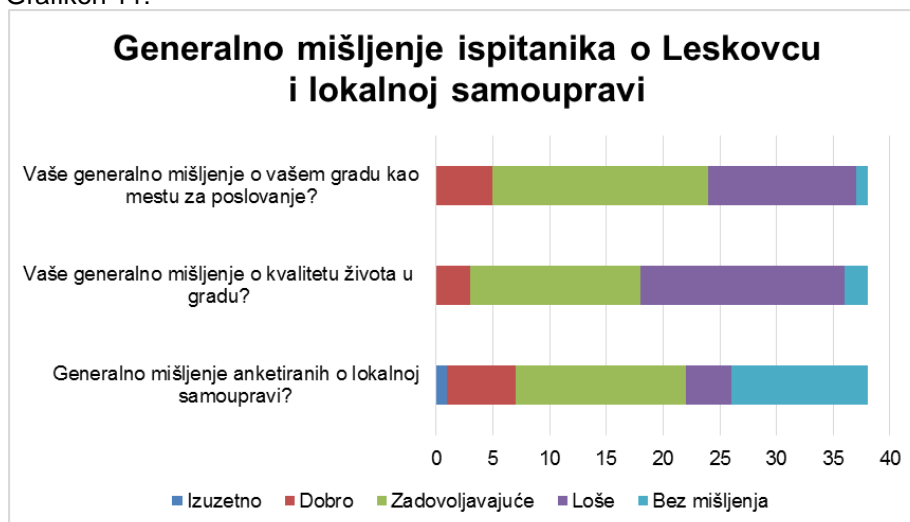
Ovo nam pokazuje da privrednici ne veruju dovoljno u unapredjenje procedura i da se mišljenje o procedurama vrlo teško menja, ukoliko je u prošlosti bilo negativnih iskustava.

Što se tiče usluga ALER-a, 5 privrednika je koristilo usluge, i to: 2 za registraciju poljoprivrednog gazdinstva a 3 privrednika povodom konkursa za dobijanje podsticajnih sredstava. Moramo napomenuti da je ovih 38 privrednika po prvi put kontaktirano upravo za svrhu anketiranja ovim upitnikom i da trećina nije znala koje sve usluge i podsticaje u ALER-u mogu dobiti. Od privrednika koji su koristili usluge, 1 je iskazao nezadovoljstvo uslugama koje su pružene.

4.7. Generalno mišljenje o Leskovcu

Generalno mišljenje anketiranih o Leskovcu je u 40% slučajeva ocenjeno kao zadovoljavajuće. Ako uporedimo rezultate mišljenja o lokalnoj samoupravi, Leskovcu kao mestu za poslovanje i Leskovcu kao mestu za život, najbolju prosečnu ocenu dobio je grad kao mesto za poslovanje, dok je Leskovac najlošije ocenjen po kvalitetu života uopšte (Grafikon 11).

Grafikon 11:

5. Zaključci i preporuke

Nalazi ankete ukazuju na to da lokalna samouprava treba da unapredi poslovno okruženje, koje će biti pogodno za rast mikro i malih preduzeća i preduzetnika prehrambene industrije. Sugestije koje su privrednici izneli prilikom anketiranja su da Gradska uprava bude otvorenija za kontakt, razgovor i pomoć, posebno kada su u pitanju mala preduzeća i preduzetnici. Kao dobru mogućnost vide omogućavanje povoljnih kredita malim i srednjim preduzećima kao i ostale vidove stimulacije.

Na osnovu ovih mišljenja izradili smo sledeće preporuke namenjene lokalnoj samoupravi, državnim organima, privredi i drugim zainteresovanim akterima:

- Povećati ulaganja u infrastrukturu, jer je većina privrednika istakla je kao najveći problem stanje infrastructure,
- Učiniti vidljivim sve podsticaje u domenu lokalnih taksi,
- Privrednici se izjašnjavaju da su takse i porezi i dalje visoki, bez obzira na to što je lokalna samouprava učinila neke korake na podsticanju malih preduzeća i preduzetnika. Zbog toga poresku reformu treba pratiti kvalitetnom kampanjom;
- Nastaviti sa podsticajima za nova radna mesta i samozapošljavanje;
- Razmotriti mogućnost podsticaja za dobijanje finansijskih sredstava za dalji razvoj poslovanja;
- Intenzivirati dijalog između nosioca vlasti i malih privrednika i obavezno omogućiti povratnu informaciju na sva pitanja i nejasnoće koji privrednici imaju.
- Organizovati savetovanja na temu izmena zakona koji utiču na razvoj privrede.